

В. У. Фурс (г. Мінск, Беларусь)

ЗАСВАЕННЕ ЭКАНАМІЧНАЙ ЛЕКСІКІ ПА-БЕЛАРУСКУ: ЦЯЖКАСЦІ І ШЛЯХІ ІХ ПЕРААДОЛЕННЯ

Вывучэнне беларускамоўных адпаведнікаў у прафесійнай тэрміналогіі з'яўляецца важным аспектам падрыхтоўкі студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей. Працэс засваення прафесійнай лексікі часта суправаджаецца шэрагам цяжкасцей, якія могуць знізіць эфектыўнасць навучання. У артыкуле аналізуюцца асноўныя праблемныя моманты, якія ўзнікаюць у студэнтаў пры вывучэнні эканамічных тэрмінаў, а таксама даследуюцца прычыны ўзнікнення цяжкасцей і прапановваюцца стратэгіі іх пераадолення.

Ключавыя словы: *беларуская мова, тэрмін, прафесійная лексіка, пераклад, эканамічная тэрміналогія.*

O. Furs (Minsk, Belarus)

LEARNING ECONOMIC VOCABULARY IN BELARUSIAN: DIFFICULTIES AND WAYS TO OVERCOME THEM

The study of Belarusian equivalents in professional terminology is an important aspect of preparing students of economic specializations. The process of learning professional vocabulary is often accompanied by a number of difficulties that can reduce the effectiveness of learning. The article analyzes the main problematic issues that arise for students when studying economic terms, and also examines the causes of difficulties and suggests strategies for overcoming them.

Key words: *Belarusian language, term, professional vocabulary, translation, economic terminology.*

Вывучэнне эканамічнай тэрміналогіі з'яўляецца важным аспектам падрыхтоўкі студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей. Мэта дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» заключаецца ў дапамозе студэнтам павысіць узровень валодання беларускай мовай і сфарміраваць камунікатыўныя навыкі, неабходныя для паспяховай прафесійнай дзейнасці. Гэта ўключае ўменне наладжваць зносіны на роднай мове ў эканамічнай сферы, ствараць і перакладаць навуковыя і прафесійныя тэксты, весці дзелавую дакументацыю, а таксама выступаць з навуковымі паведамленнямі і публічнымі прамовамі. Авалоданне высокай маўленчай культурай, у сваю чаргу, забяспечвае лагічнасць, выразнасць, правільнасць і дакладнасць маўлення студэнтаў, што з'яўляецца важным аспектам іх прафесійнай падрыхтоўкі. Акрамя таго, студэнты павінны валодаць спецыяльнай тэрміналагічнай лексікай, умець лагічна і паслядоўна выкладаць свае думкі ў вуснай і пісьмовай формах, а таксама пісьменна карыстацца маўленчымі і стылістычнымі сродкамі ва ўмовах білінгвізму. Аднак працэс засваення эканамічнай лексікі часта сутыкаецца з шэрагам цяжкасцей, якія могуць зменшыць эфектыўнасць навучання і замарудзіць фармаванне прафесійных навыкаў.

Па-першае, адной з найбольш пашыраных праблем з'яўляецца высокая складанасць і абстрактнасць эканамічнай тэрміналогіі. Эканамічныя тэрміны часта ўяўляюць сабой полісемічныя словы ці выразы, якія могуць мець спе-

цыфічныя значэнні ў розных эканамічных кантэкстах. Гэта ўскладняе дакладнае разуменне і запамінанне тэрмінаў, асабліва для студэнтаў, якія не мелі папярэдняга досведу ў дадзенай вобласці. Да таго ж, шмат якія эканамічныя паняцці цесна звязаны з матэматычнымі і статыстычнымі канцэпцыямі, што робіць цяжкім іх разуменне студэнтамі з гуманітарным тыпам мыслення. Да ліку складаных для запамінання можна аднесці тэрміны *бэквардэйшн*, *вэндар-ліз*, *кантанга* і іншыя.

Па-другое, цяжкасці пры асваенні тэрміналогіі могуць быць звязаны з недастатковым узроўнем моўнай падрыхтоўкі студэнтаў. Эканоміка як навука актыўна скарыстоўвае англамоўныя тэрміны і запазычанні, што стварае бар'ер для студэнтаў, якія не валодаюць дастатковым узроўнем валодання замежнай мовай. Без добрай моўнай базы яны могуць мець цяжкасці з перакладам і інтэрпрэтацыяй значэнняў новых слоў, што запавольвае працэс асваення матэрыялу. Да ліку тэрмінаў, якія выклікаюць цяжкасці пры разуменні, адносяцца *лакаўт*, *ліз-бэк*, *фарфейтынг*, *фасілітатар* і іншыя.

Яшчэ адной прычынай цяжкасцей з'яўляецца недахоп кантэксту, які дапамагаў бы лепш зразумець эканамічныя тэрміны. Часам студэнты сутыкаюцца з тэрміналогіяй у ізаляваным выглядзе, без дастатковага аб'ёму прыкладаў і рэальных кейсаў. Гэта прыводзіць да складанасцей у разуменні таго, як скарыстаць гэтыя тэрміны ў практычных сітуацыях. Асаблівую ролю падчас практычных заняткаў набывае інтэграцыя канкрэтных прыкладаў і сітуацыйных заданняў для паглыблення разумення эканамічнай тэрміналогіі. У падручнікі, якімі карыстаюцца студэнты Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта (далей у тэксце БДЭУ) [1; 2], уключаны адпаведныя заданні, якія фармулююць у тым ліку і маўленчыя кампетэнцыі: распрацаваць рэкламны лозунг, брэнд, буклет ці іншы крэатыўны праект.

Каб эфектыўна зразумець навуковыя тэксты і ўдзельнічаць у прафесійнай камунікацыі, неабходна метадычна і паслядоўна засвойваць тэрміналагічную лексіку. Для дасягнення гэтай мэты выкарыстоўваюцца розныя віды практыкаванняў, якія, як адзначае А. Ю. Ваякіна, можна аб'яднаць у тры групы:

- некамунікатыўныя – накіраваны на свядомае засваенне лексічных адзінак;

- умоўна-камунікатыўныя – садзейнічаюць запамінанню значэнняў слоў у разнастайных камунікацыйных сітуацыях, актывізуюць працэсы ўспрыняцця, мыслення, памяці і ўключаюць заданні на развіццё маўлення;

- камунікатыўныя – накіраваны на выкарыстанне новых лексічных адзінак у маўленні. Пры выкананні такіх заданняў развіваецца крытычнае мысленне навучэнцаў [3, с. 144].

Для паспяховага засваення прафесійнай лексікі неабходна не проста запамінаць словы, але і ўмець актыўна выкарыстоўваць іх у маўленні, і ўсе тры групы практыкаванняў, якія дапамагаюць перайсці ад узроўню ўсвадомленага запамінання слова да яго выкарыстання ў маўленні, з'яўляюцца аднолькава важнымі. Галоўная задача першага этапу – пазнаёміць навучэнцаў з лексічным значэннем новых тэрміналагічных адзінак, іх граматычнымі прыметамі і правапісам, навучыць знаходзіць тэрміны ў тэксце. Да асноўных спосабаў і прыёмаў семантызацыі слоў адносяцца: тлумачэнне лексічнага

значэння слоў з дапамогай лінгвістычных слоўнікаў, падбор сінонімаў і сінанімічных слоў, тлумачэнне відавога паняцця праз родавае, высвятленне значэння слоў праз кантэкстуальнае ўжыванне, сінтагматычныя сувязі.

Важнымі з'яўляюцца псіхалага-педагагічныя аспекты, якія могуць уплываць на ўспрыманне і запаміnanне эканамічнай лексікі. Яны з'яўляюцца складаным комплексам фактараў, якія вызначаюць эфектыўнасць навучання. На першым месцы стаіць матывацыя: унутраная, калі студэнты бачаць практычную значнасць эканамічных тэрмінаў, і знешняя, якая стымулюеца ацэнкамі і прызнаннем. Цікава, да прадмета таксама істотна палягчае ўспрыманне і запаміnanне новай лексікі. Кагнітыўныя фактары, такія як увага, памяць і мысленне, выконваюць ключавую ролю. Здольнасць засяродзіцца, розныя тыпы памяці і аналітычнае мысленне дапамагаюць зразумець і запомніць складаныя тэрміны. Важна таксама ўлічваць індывідуальныя асаблівасці студэнтаў, такія як стыль навучання і хуткасць апрацоўкі інфармацыі. Эмацыйныя фактары, асабліва страх і трывожнасць, могуць перашкаджаць запаміnanню, у той час як пазітыўны настрой і ўпэўненасць у сваіх сілах спрыяюць эфектыўнаму навучанню. Сацыяльныя фактары таксама аказваюць значны ўплыў. Групавая праца, зносіны з выкладчыкам і прафесіяналамі дапамагаюць студэнтам абменьвацца ведамі і бачыць, як эканамічная лексіка выкарыстоўваецца ў рэальным жыцці. Пераадоленне гэтых псіхалагічных бар'ераў з'яўляецца важным фактарам, які спрыяе паспяховаму вывучэнню эканамічных паняццяў.

Намi было праведзена апытанне сярод 40 студэнтаў 1 курса факультэта камерцыі і турыстычнай індустрыі БДЭУ з просьбай сфармуляваць асноўныя цяжкасці, якія перашкаджаюць паспяховаму навучанню. Больш за палова апытаных у якасці адной з першых прычын назвала такія аб'ектыўныя фактары, як розны ўзровень валодання беларускай мовай пасля школы; студэнты прапанавалі вывучэнне мовы па ўзроўнях у групах меншай колькасці, каля 10–15 чалавек замест 25. Сапраўды, у некаторых аўдыторыях сустракаюцца навучэнцы як з алімпійднымі ведамі, так і з адсутнасцю ведання нават базавых прынцыпаў арфаграфіі. Ад выкладчыка патрабуецца высокая гнуткасць у выбары заданняў і дыферэнцаванае ацэньванне на працягу семестра.

Яшчэ адна важная прычына, агучаная студэнтамі, звязана з тым, што ім даступныя толькі базавыя веды па эканамічнай тэрміналогіі, якія не заўсёды дастатковыя на 1 курсе, калі большасць вывучае дысцыпліну «Беларуская мова (прафесійная лексіка)». Для перакладу некаторых прафесійна арыентаваных тэкстаў даводзіцца звяртацца да разгорнутых каментарыяў эканамічнага характару.

Наступным фактарам можна палічыць недастатковую колькасць маўленчай практыкі. Завяршальны этап вывучэння прафесійнай лексікі накіраваны на тое, каб навучэнцы маглі эфектыўна выкарыстоўваць тэрміны ў камунікацыі. Гэта самы складаны этап, бо ён патрабуе ўмення выражаць свае думкі ясна, дакладна і лагічна, а таксама свабодна валодаць набытым слоўніковым запасам. Большасць навучэнцаў адзначыла, што напісанне тэрміналагічных дыктовак не выклікала ў іх складанасці, у адрозненне ад заданняў, звязаных з фармулёўкай выказвання па-беларуску. Падчас сітуа-

цыйнай практыкі, калі, напрыклад, інсцэніраваўся працэс суіскання працы і інтэрв'ю па выніках разгляду папярэдне падрыхтаванага рэзюмэ, большасць студэнтаў ацаніла заданне як «складанае» ці «вельмі складанае», нягледзячы на тое, што адводзіўся час для яго падрыхтоўкі, а ўсе этыкетныя формулы былі загадзя падрабязна абмеркаваныя.

Міжмоўная інтэрферэнцыя пры пабудове выказванняў па-беларуску, звязаная з больш частым зваротам у маўленчай прасторы да рускай мовы, выклікае ў некаторых студэнтаў псіхалагічны дыскамфорт, а часам і ўвогуле прымушае адмаўляцца ад выказванняў. У такіх выпадках задача выкладчыка – выказаць падтрымку, падбадзёрыць, заахвоціць да далейшага больш актыўнага карыстання беларускай мовай у самых розных сітуацыях. Добра сябе зарэкамендавала метадыка працы ў малых групах пры абмеркаванні такіх заданняў, як падрыхтоўка меню ці віртуальнай экскурсіі (для спецыяльнасцей «Рэстаранны бізнес», «Эканоміка і кіраванне турыстычным бізнесам»). Студэнты, якія менш упэўнена валодаюць беларускай мовай у маўленні, маюць магчымаць правесці своеасаблівую рэпетыцыю і атрымаць парады ад больш падрыхтаваных калег.

Такім чынам, у якасці аднаго з падыходаў для пераадолення азначаных вышэй цяжкасцей можна прапанаваць выкарыстанне актыўных метадаў навучання, такіх як тэматычныя дыскусіі, ролевыя гульні і кейс-метады, якія дапамагаюць студэнтам лепш зразумець тэрміналогію праз практыку і ўзаемадзеянне. Азначаны падыход дазваляе палепшыць не толькі запамінанне, але і навыкі аналізу і сінтэзу інфармацыі, якія неабходныя для ўжывання эканамічных ведаў на практыцы.

Акрамя таго, важным элементам пераадолення цяжкасцей пры вывучэнні эканамічнай тэрміналогіі з'яўляецца бесперапынная праца па развіццю моўнай кампетэнцыі студэнтаў, уключаючы асваенне базавай прафесійнай лексікі і рэгулярнае выкарыстанне арыгінальных англамоўных крыніц.

Можна адзначыць, што з мэтай паспяховага выкладання на занятках па дысцыпліне «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» могуць выкарыстоўвацца розныя стратэгіі для больш эфектыўнага працэсу засваення эканамічнай тэрміналогіі, пачынаючы ад паляпшэння метадык выкладання да выкарыстання псіхалага-педагагічных рэкамендацый па падтрымцы студэнтаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Зразікава, В. А. Беларуская мова. Прафесійная лексіка для эканамістаў : вучэб. дапам. / В. А. Зразікава, А. В. Губкіна. – Мінск : Вышэйшая школа, 2016. – 383 с.
2. Губская, В. М. Беларуская мова для эканамістаў : вучэб. дапам. / В. М. Губская, І. І. Шматкова. – Мінск : РІВШ, 2020. – 132 с.
3. Воякина, Е. Ю. Особенности преподавания профессиональной лексики будущим специалистам / Е. Ю. Воякина // Вопросы современной науки и практики. – 2016. – № 1 (59). – С. 141–146.